

*До разової спеціалізованої вченої ради
ID 14657 у Дніпровському Державному
університеті внутрішніх справ
49000, м. Дніпро, пр-т Науки, 26*

ВІДГУК
офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, заслуженого
юриста України ДРОЗД Валентини Георгіївни
на дисертаційне дослідження Бабенка Владислава Вікторовича
на тему «Реалізація стороною обвинувачення своїх повноважень на
досудовому провадженні в умовах воєнного стану», поданого на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Бабенка В.В. присвячене одній із найбільш актуальних проблем сучасної науки кримінального процесуального права — реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на стадії досудового провадження в умовах воєнного стану.

Актуальність обраної теми не викликає сумнівів, оскільки після запровадження в Україні правового режиму воєнного стану кримінальне процесуальне законодавство зазнало істотних змін, спрямованих на забезпечення ефективності досудового розслідування, оперативності кримінального переслідування та належної фіксації доказів у провадженнях, пов'язаних із воєнними злочинами, злочинами проти основ національної безпеки та іншими кримінальними правопорушеннями, зумовленими збройною агресією.

Водночас розширення повноважень сторони обвинувачення, спрощення окремих процесуальних процедур, трансформація інституту доказування, делегування окремих функцій слідчого судді прокурору та активне використання цифрових джерел доказової інформації об'єктивно створюють ризики порушення прав і свобод людини. Саме тому дослідження балансу між ефективністю кримінального переслідування та гарантіями справедливого кримінального провадження має важливе теоретичне й практичне значення.

Дисертація відповідає предметному полю спеціальності 081 «Право» та спрямована на розв'язання наукового завдання, що полягає у формуванні комплексного підходу до реалізації повноважень сторони обвинувачення на досудовому провадженні в умовах воєнного стану. Зміст анотації дисертації підтверджує, що робота охоплює генезу інституту сторони обвинувачення, аналіз статей 615–616 КПК України, особливості процесуальних дій, доказування, цифровізації кримінального провадження, міжнародного досвіду та напрямів удосконалення законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими. Автором використано комплексний методологічний підхід, що дозволив дослідити реалізацію повноважень сторони обвинувачення не лише як сукупність процесуальних прав та обов'язків, а як динамічний механізм, що змінюється під впливом воєнного стану.

Позитивно оцінюється те, що дисертант розглядає сторону обвинувачення в широкому функціональному аспекті, пов'язуючи її діяльність із прийняттям процесуальних рішень, проведенням процесуальних дій, формуванням доказової бази, міжвідомчою взаємодією та забезпеченням прав людини.

Обґрунтованими є положення про те, що сучасна модель реалізації повноважень сторони обвинувачення в умовах воєнного стану є комплексною системою, яка поєднує розширені процесуальні можливості з підвищеними вимогами до законності, обґрунтованості та дотримання прав людини. Також переконливою є теза автора щодо необхідності розвитку цифровізації кримінального провадження, використання електронних доказів, супутникових знімків та OSINT-даних за умови належного нормативного врегулювання їх допустимості.

Достовірність результатів забезпечується опорою на положення кримінального процесуального законодавства України, міжнародні стандарти,

доктринальні джерела та аналіз правозастосовних проблем, що виникли після 24 лютого 2022 року. Окремо варто відзначити, що здобувач не обмежується констатацією законодавчих змін, а прагне сформулювати практично орієнтовані пропозиції щодо вдосконалення діяльності сторони обвинувачення

Теоретичний базис дослідження складають наукові розробки вчених, в яких висвітлювались питання тактики, методики досудового розслідування злочинів у кримінальному провадженні, серед яких: А. О. Антощук, Б. В. Асрієв, В. П. Ашитко, Д. О. Влезько, Е. І. Воронін, А. К. Гаврилов, В. Г. Дрозд, А. П. Запотоцький, І. І. Іваненко, Д. Г. Іллящук, В. В. Кальницький, О. Ю. Камишанський, Л. М. Кирій, Н. І. Кулагін, Т. О. Лоскутов, Г. М. Мамка, Д. М. Мірковець, Г. Н. Меглицький, М. В. Мешков, П. І. Мінюков, В. В. Навроцька, Є. О. Новіков, О. В. Петков, А. В. Победкін, М. А. Погорецький, М. М. Почтовий, С. А. Табаков, О. В. Таран, О. С. Тарасенко, О. Ю. Татаров, С. В. Тищенко, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, М. С. Цуцкірідзе, О. В. Хімічева, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, М. М. Черняков, Ю. М. Чорноус, А. В. Шевчишен та інші.

Попри наявність значної кількості наукових праць у сфері кримінального процесу, комплексне дослідження проблем удосконалення реалізації повноважень сторони обвинувачення в умовах воєнного стану залишається недостатньо розробленим, що обумовлює необхідність подальшого наукового осмислення зазначеної проблематики.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. *Об'єктом дослідження* є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення досудового кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження є реалізація стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану.

Метою дисертаційного дослідження є комплексний науковий аналіз теоретичних, нормативних і практичних засад реалізації повноважень сторони

обвинувачення на стадії досудового провадження в умовах воєнного стану та розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення.

Комплексність мети, її багатоплановість обумовили необхідність вирішення **окремих завдань**, як от: 1) дослідити генезу законодавства та теоретичних поглядів щодо реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану; 2) визначити поняття, предмет та функціональне призначення реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану; 3) проаналізувати особливості реалізації повноважень стороною обвинувачення під час проведення процесуальних дій на досудовому провадженні в умовах воєнного стану; 4) встановити особливості реалізації повноважень стороною обвинувачення під час прийняття процесуальних рішень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану; 5) дослідити міжнародний досвід реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану; 6) визначити напрями удосконалення реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологія та методика дослідження вибрані вірно. Як вбачається з відповідних положень дисертації, здобувач володіє методологією наукового аналізу складних проблем теорії та практики юридичної науки.

У процесі дослідження дисертант, для досягнення поставленої мети, з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, використав **загальнонаукові та спеціальні методи**, які є засобами наукового пошуку. Їх застосування було обумовлено системним підходом, що дозволяє детально вивчити питання реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану.

Результати дисертаційного дослідження Бабенка В.В. є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки широкому використанню наукових

джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять інформаційно-аналітичні матеріали діяльності Національної поліції України та Офісу Генерального прокурора України за період 2015–2025 років, матеріали кримінальних проваджень, судових вироків, а також власний практичний досвід роботи в підрозділах Національної поліції України.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій полягає в тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням основних загальнотеоретичних та процесуальних засад, форм і концептуальних положень реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану, у якому сформульовано низку наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, що мають важливе теоретико-прикладне значення для науки кримінального процесу, криміналістики та діяльності органів досудового розслідування, зокрема:

уперше:

– запропоновано розширити фактичний суб'єктний склад сторони обвинувачення, визначений кримінальним процесуальним законодавством, який повинен включати не лише прокурора, слідчого і дізнавача, а й оперативних працівників, спеціалістів та інших осіб, які беруть участь у формуванні доказової бази;

– обґрунтовано концепцію цифровізації кримінального процесу, яка має стати одним із ключових напрямів його розвитку, що забезпечить можливість дистанційного проведення процесуальних дій, фіксації доказів у режимі реального часу та збереження доказової інформації в умовах обмеженого доступу до місць подій (розширення джерел доказів, зокрема електронних, цифрових, супутникових та OSINT-даних);

удосконалено:

– підходи до забезпечення балансу між ефективністю кримінального переслідування та правами людини, адже сучасна модель реалізації повноважень сторони обвинувачення в умовах воєнного стану характеризується поєднанням двох взаємопов'язаних тенденцій: розширення процесуальних можливостей та спрощення процедур і одночасна необхідність забезпечення належного рівня гарантій прав і свобод людини;

– механізм забезпечення ефективності кримінального переслідування воєнних злочинів, який залежить від інтеграції сучасних методів доказування, міждержавної співпраці та належної координації між національними та міжнародними інституціями;

дістало подальшого розвитку:

– ідентифікація проблемних питань, які вирішує сторона обвинувачення на початковому та подальших етапах кримінальної процесуальної діяльності, а саме стосовно: мінімізації будь-яких ризиків можливих зловживань із боку дізнавачів чи слідчих в умовах розширення їхніх процесуальних повноважень, що обмежують права і свободи інших учасників кримінального провадження, перевірки доцільності проведення тих чи інших слідчих (розшукових) дій, наприклад, вночі, без участі захисника тощо, а також обов'язку визначати та прогнозувати небезпечні ризики участі у процесуальних діях на території обслуговування, зокрема в умовах воєнного стану;

– ідеї гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами;

– положення про розвиток інституту сторони обвинувачення, який повинен здійснюватися на засадах верховенства права, пропорційності, ефективності, цифровізації та дотримання прав людини, що забезпечить досягнення балансу між інтересами національної безпеки та гарантіями справедливого кримінального провадження.

Викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовки підручників, навчальних посібників, курсів лекцій;

– *науковій діяльності* – для подальшого вдосконалення основ методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на основі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій;

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування підрозділів Національної поліції України.

В цілому, **достовірність й обґрунтованість наукових положень та висновків**, сформульованих у дисертації, забезпечується вдалою і продуманою структурою наукової розробки, логікою викладення матеріалу, достатнім масивом емпіричної та джерельної бази.

Структура дисертації. Дисертація складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 163 сторінки, із яких основний текст – 139 сторінок. Список використаних джерел налічує 172 найменування та займає 23 сторінки. Додатки розміщено на 1 сторінці.

Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачем в тексті представленої праці. Автор системно і логічно вибудував зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення ключових проблем дисертації, цілісно і змістовно розкриває питання мети і завдання дослідження з відображенням їх у висновках між розділами і загальних висновках, що уособлює собою завершене і цілісне сприйняття виконаної наукової праці.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок. Дисертант, вміло поєднавши наукову і практичну діяльність, ґрунтовно

проаналізував теоретичний, практичний і законодавчий матеріал та сформулював на цій основі виважені й слушні висновки, які є вагомим внеском у теорію кримінального процесу, криміналістичну науку та правозастосовну практику.

В цілому, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Бабенка Владислава Вікторовича на тему «Реалізація стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану» включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації відображено у шести наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Все це дозволяє позитивно оцінити рецензоване дисертаційне дослідження, відзначити його наукову новизну, самостійність виконання та належний теоретичний рівень.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Бабенка Владислава Вікторовича на тему «Реалізація стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану», рекомендується для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні наукових статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Бабенка В.В., необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У підрозділі 1.1. автор пропонує розширити фактичний суб'єктний склад сторони обвинувачення шляхом включення до нього оперативних працівників, спеціалістів та інших осіб, які беруть участь у формуванні доказової бази. Така позиція є цікавою та практично значущою, однак потребує більш чіткого розмежування між суб'єктами сторони обвинувачення у процесуальному значенні та особами, які лише сприяють реалізації її повноважень. Інакше може виникнути ризик надмірного розширення поняття сторони обвинувачення.

2. У роботі слушно наголошено на необхідності визначення меж прокурорської дискреції в умовах воєнного стану. Водночас бажано було б конкретизувати, які саме критерії мають бути закріплені в КПК України: об'єктивна неможливість звернення до слідчого судді, рівень загрози, категорія кримінального правопорушення, ризик втрати доказів тощо?

3. Дисертант приділяє значну увагу цифровізації кримінального провадження, OSINT-даним, супутниковим знімкам та електронним доказам. Водночас окремого поглиблення потребує питання процесуального механізму перевірки автентичності таких доказів, збереження ланцюга їх походження, запобігання зміні метаданих і встановлення стандартів їх допустимості.

4. У роботі правильно зазначено, що дистанційна участь захисника може створювати ризики для конфіденційності спілкування з підозрюваним. Водночас бажано було б розробити більш конкретні пропозиції щодо нормативного забезпечення такої конфіденційності, наприклад через обов'язкове створення захищених каналів зв'язку або фіксацію факту надання можливості конфіденційного спілкування до початку процесуальної дії тощо.

5. У підрозділі 3.1 дисертаційного дослідження аналіз міжнародного досвіду є змістовним, проте в окремих частинах він має переважно описовий характер. Доцільно було б посилити порівняльно-правовий компонент шляхом

чіткого визначення, які саме міжнародні моделі або інститути можуть бути імплементовані в українське кримінальне процесуальне законодавство без ризику механічного запозичення.

Підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані дискусійні положення водночас підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики та **не впливають** на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація **Бабенка Владислава Вікторовича на тему «Реалізація стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану»**, за актуальністю, ступенем новизни представлених результатів, їх наукової обґрунтованості, повноти викладення в опублікованих наукових працях, рівнем виконання поставленого наукового завдання та володіння методологією наукової діяльності відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація **Бабенка Владислава Вікторовича «Реалізація стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану»**, є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що полягає у виробленні цілісної концепції формування правових механізмів регулювання щодо реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану, виявленні проблемних аспектів застосування норм кримінального процесуального законодавства в цій сфері, а також виробленні пропозицій та рекомендацій щодо його вдосконалення для підвищення ефективності виконання завдань кримінального судочинства та ефективного здійснення досудового розслідування. Вона відповідає вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 та Порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Бабенко Владислав Вікторович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**головний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем
запобігання кримінальним правопорушенням
навчально-наукового інституту підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України**

Валентина ДРОЗД

Підпис Дрозд Валентини Георгіївни засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу документування
службової діяльності**

Вікторія МЕЛЬНИК